

ૐ
શ્રી પરમકૃપાળુદેવાય નમઃ
નાટક સમયસાર
શિબિર - ૩
ઉત્થાનિકા (૨૦-૩૪)

Model Answer Paper

Marks: 50

Paper તપાસતી વખતે Model Answer Paperમાં આપવામાં આવેલા pointsને વફાદાર રહેવું. જુદાં જુદાં options આપવામાં આવ્યાં છે જેથી તપાસવામાં સરળતા રહે. તેમાંથી કોઈ પણ option લખ્યું હોય, તેનો ભાવ આવી જતો હોય, તો marks આપવા.

(I) નીચે આપેલ શબ્દો અને તેના અર્થનાં જોડકાં બનાવો.

Marks: 5

દરેક સાચા જવાબ માટે ½ mark આપવો.

૧) e ૨) d ૩) h ૪) g ૫) i ૬) c ૭) f ૮) j ૯) a ૧૦) b

(II) જીવાદિ છ દ્રવ્યમાંથી દરેક દ્રવ્ય વિષે નીચે આપેલ ચાર કથનોમાંથી એક, બે, ત્રણ કે ચાર સાચાં હોઈ શકે. તેમાંથી કયાં કયાં કથનો સાચાં છે તે લખો.

Marks: 5

જવાબમાં આપેલ સાચાં કથનોમાંથી બધાં લખ્યાં હોય તો 1 mark આપવો અને તેમાંથી થોડાંક જ લખ્યાં હોય તો ½ mark આપવો. જો એક પણ ખોટા કથનને સાચા તરીકે લખ્યું હોય તો 0 mark આપવો.

૧. d

૨. a, b, c, d

૩. a, b

૪. a, b

૫. b, c, d

(III) સાત તત્ત્વ સંબંધી નીચેનું ચોકડું ભરો.

Marks: 7

દરેક સાચા જવાબ માટે ½ mark આપવો.

૧ (a) પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલ જંતુના નાશનો ઉપાય

(b) નિર્જરા

૨ (a) મિશ્રણ વિનાના શુદ્ધ દૂધનું સ્વરૂપ

(b) મારી શાંત દશા કેવી હશે

૩ (a) અશાંતિ પ્રસંગે સંપર્કમાં આવવાવાળા પદાર્થ

(b) અજીવ

૪ (a) જંતુની ઉત્પત્તિનું કારણ

(b) અશાંતિનું કારણ

૫ (a) દૂધ

(b) જીવ

૬ (a) જંતુની ઉત્પત્તિ રોકવાનો ઉપાય

(b) નવીન અશાંતિ રોકવાનો ઉપાય

૭ (a) અશાંતિનું સ્વરૂપ

(b) બંધ

(IV) નીચેનું કથન સાચું છે કે ખોટું તે લખો. ખોટું હોય તો તેનું કારણ દર્શાવો.

Marks: 5

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

False લખ્યું હોય પણ કારણ ન લખ્યું હોય અથવા ખોટું કારણ લખ્યું હોય તો 0 mark આપવો. True માટે કારણ અપેક્ષિત નથી.

૧. False. મોક્ષની પ્રાપ્તિ શુદ્ધ ભાવથી થાય છે. / શુભાશુભ ભાવ છેદતાં મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે. / અશુભ ભાવની અત્યંત મંદતાથી અને શુભ ભાવની તીવ્રતાથી સ્વર્ગાદિ ઉચ્ચ ગતિની પ્રાપ્તિ થાય છે, પણ મોક્ષની નહીં.

૨. False. તે ગુણ માત્ર પુદ્ગલ દ્રવ્યમાં છે, સર્વ જડ દ્રવ્યમાં નહીં. / સર્વ જડ દ્રવ્યમાં પૂરણ-ગલનનો ગુણ નથી.

૩. True.

૪. True.

૫. False. કેવળી ભગવાન વિભાવરહિત છે.

(V) એક વાક્યમાં જવાબ લખો.

Marks: 8

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

૧. જો તેને આત્માથી સૌ હીન ભાસે તો. / જડથી, જગથી ઉદાસી તેને આત્મવૃત્તિ થાય છે. / જો જડ પ્રત્યે ઉદાસીનતા હોય તો.

૨. જેથી છ દ્રવ્યનાં લક્ષણ સમજી, તેથી ભેદજ્ઞાન કરી શકાય. / છ દ્રવ્યનું જ્ઞાન આત્માના અનુભવનું કારણ છે માટે. / આત્માનો મહિમા દેખાડવા માટે.

૩. ૧) શીઘ્ર ગતિથી મોક્ષમાર્ગમાં જવાશે. / આપણે બહાનાં આપવાનું બંધ કરશું.

- 1/2 mark

૨) મૂંઝવણ નહીં રહે. / વિકલ્પો નહીં રહે.

- 1/2 mark

૪. ગમે તેટલું રાગનું જ્ઞાન હોય, પણ જો રાગના સ્વરને ઓળખે નહીં તો તે સંગીતજ્ઞ નથી.

૫. ભાવસંવર - શુદ્ધિની ઉત્પત્તિ / શુદ્ધોપયોગની ઉત્પત્તિ

- 1/2 mark

ભાવનિર્જરા - શુદ્ધિની વૃદ્ધિ / શુદ્ધોપયોગની વૃદ્ધિ

- 1/2 mark

૬. નિર્જરાના લક્ષે નિર્જરા ન થાય.

- 1/2 mark

ત્રિકાળીના લક્ષે નિર્જરા થાય છે.

- 1/2 mark

૭. જો આત્માની વાત સાંભળવી ગમે. / સાંભળતાં સુખના, ઉલ્લાસના કુવારા થાય. / જો તેમાં મારી વાત થાય છે એમ લાગે.

૮. કર્મ અન્ય ક્ષેત્રથી આત્મા તરફ નથી આવતા. / જે ક્ષેત્રમાં આત્મા છે ત્યાં જ રહેલ કાર્મણવર્ગણા કર્મરૂપે પરિણમે છે.

(VI) ટૂંકાણમાં જવાબ લખો.

Marks: 10

૧. ૧) પ્રથમ શ્રદ્ધા - દેવગુરુની શ્રદ્ધા / આપ્તપુરુષના વચનની પ્રતીતિરૂપ

૨) બીજી શ્રદ્ધા - તત્ત્વાર્થનું શ્રદ્ધાન

૩) ત્રીજી શ્રદ્ધા - સ્વપરની શ્રદ્ધા

૪) ચોથી શ્રદ્ધા - આત્માની શ્રદ્ધા / આત્માની અનુભવાંશે પ્રતીતિ

આ ચારે સાચા હોય તો 1 mark આપવો, અને એક, બે કે ત્રણ સાચા હોય તો 1/2 mark આપવો.

પ્રથમ શ્રદ્ધામાં જીવને સત્પુરુષના સમાગમમાં બે ચીજની દૃઢતા થાય છે:

૧) તેમની દશાની

- ½ mark

૨) તેમના ઉપકારોની

- ½ mark

૨. પાપ અશુભ ભાવોથી બંધાય છે. / કલુષિત ભાવોથી બંધાય છે. / આર્ત-રૌદ્રધ્યાન દ્વારા બંધાય છે. / સંકલેશ પરિણામથી બંધાય છે. / ઈષ્ટ વિયોગ કે અનિષ્ટ યોગમાં સંકલ્પ-વિકલ્પ કરવાથી બંધાય છે.

- 1 mark

ફળ - ૧) અધોગતિ / નરક, તિર્યચ, નિગોદ ગતિ

- ½ mark

૨) સંસારમાં દુઃખ / પ્રતિફૂળતાની પ્રાપ્તિ / જગત જેને પ્રતિફૂળતા માને છે તેની પ્રાપ્તિ

- ½ mark

૩. દૃષ્ટાંત - વેપારી બધાને કહેતો હતો કે શેઠ તેને તેના માલના પૈસા નથી આપતો. શેઠને કાને વાત પડી ત્યારે તેમણે કહ્યું કે પૈસા તો તૈયાર છે, પણ પેલો વેપારી મારી પાસે લેવા જ નથી આવતો.

- 1 mark

પરમાર્થ - જીવ જો સ્વરૂપદૃષ્ટિ કરે તો આનંદ, શાંતિની પ્રાપ્તિ થાય પરંતુ જીવ તેમ કરતો નથી. / જીવની પરિણતિ, ઉપયોગ જો શુદ્ધાત્મા પ્રત્યે વળે તો આનંદ, શાંતિ તૈયાર છે પરંતુ જીવ અંતર્મુખ થતો નથી.

- 1 mark

૪. દૃષ્ટાંત - એક સંતે શિષ્યને વાંચવા માટે પુસ્તક આપ્યું તેમાં માત્ર કોરાં પાનાં હતા જેથી તેની વિચારણા ખૂલે.

- 1 mark

પરમાર્થ - તૈયાર વિચાર વાંચવાથી સ્વ-અધ્યાય નહીં થાય. / ભીતરથી આવતો વિચાર જ આપણને ભીતર લઈ જશે. / શ્રદ્ધા વિચારપૂર્વકની હોવી જોઈએ.

- 1 mark

૫. દૃષ્ટાંત - પ્રતિબંધ હતો ત્યારે ચોખાને કોલ્હાપુરથી પાલનપુર લઈ જવામાં હજાર કિલોમીટર સુધી સાવધાની નહોતી રાખવાની, માત્ર બોર્ડર પાસે જ સાવધાની રાખવાની હતી.

- 1 mark

પરમાર્થ - મિથ્યાત્વ એક સમયની પર્યાય છે, માટે અનાદિનું મિથ્યાત્વ તોડવા માટે માત્ર એક સમયની સાવધાની જરૂરી છે. / જીવ જો સ્વયંમાં સાવધાન થઈને નવું મિથ્યાત્વ ઊભું ન કરે તો મિથ્યાત્વનો નાશ થઈ જશે.

- 1 mark

(VII) મીમાંસા - જીવ તત્ત્વનો વિલાસ

Marks: 10

૧. પત્રાંક ૪૩૮

- ½ mark

૨. દૃષ્ટાંત - સોનાની માળા બાળકને પહેરાવો તો તે લાંબી લાગે છે, નાભી સુધી આવે છે અને યુવાનના ગળામાં નાની લાગે છે, પણ માળા તો તેટલી જ છે, તે નાની-મોટી નથી થતી.

- 1 mark

પરમાર્થ - આત્માના અસંખ્યાત પ્રદેશ ત્રણે કાળ રહેવાના છે એ આત્માનો સમતા ગુણ છે. શરીર અનુસાર તેમાં સંકોચ-વિકાસ થાય છે પરંતુ આત્માના અસંખ્ય પ્રદેશમાંથી એક પ્રદેશ પણ વધતો કે ઘટતો નથી.

- 1 mark

૩. જો રમતાનો અર્થ જ્ઞાનસ્વરૂપમાં લીન રહેવું એમ કરીએ તો તે સર્વ જીવનું લક્ષણ નહીં, પણ માત્ર જ્ઞાનીનું લક્ષણ કહેવાય. માટે તે અર્થ યોગ્ય નથી.

- 1 mark

ફૂલ તોડ્યા પછી થોડા જ સમયમાં તે કરમાઈ જાય છે, કારણ કે તેમાંથી આત્મા નીકળી ગયો છે. આત્માની વિદ્યમાનતાને કારણે તે સુંદર દેખાય છે, માટે આત્મા રમણીય છે.

- 1 mark

૪. આત્મા સર્વથી ઉપર - ઉચ્ચ છે કારણ કે - પહેલાં પોતે હોય તો જ બીજું જણાય. / પોતે ન હોય તો કશું જણાય નહીં. / જડને જાણવા માટે પણ પહેલાં આત્મા જોઈએ. / ગ્રહણ-ત્યાગ, આવવું-જવું આદિ આત્મા વિના થાય નહીં. / આત્મા હોય તો જણાય, કરાય, બધું થાય.

- 1 mark

- પ. જ્ઞાયકતા એટલે જાણવાપણું / જાણવાની શક્તિ. - ½ mark
 આત્માનું જાણવાપણું સદા હોય, અટકે જ નહીં. - ½ mark
 જ્ઞાયકતા માત્ર જીવમાં છે, અન્ય કોઈ દ્રવ્યમાં નહીં, માટે તેને લક્ષણ કહેવામાં આવ્યું છે. / જડ અને જીવની ભિન્નતા જ્ઞાન ગુણના કારણે છે. / જાણે તે જીવ, ન જાણે તે જડ. - ½ mark
૬. આપણે એમ કહેતા હોઈએ છીએ કે મને આજે સુખેથી નિદ્રા આવી હતી, ત્યાં સુખનાં બીજાં કારણો નહોતા પણ આત્મા હતો. તેથી સુખ આત્માનો ગુણ છે. - 1 mark
૭. કેવળી ભગવાન નરકની વેદનાને જાણે છે, પણ અનુભવતા નથી. જ્ઞાયકતામાં જાણવાપણું છે, વેદકતામાં અનુભવવાનું છે. - 1 mark
૮. સૂર્ય, ચંદ્ર, મણિ આદિ પ્રકાશમાન દ્રવ્ય પોતાને જાણવા કે જણાવવા સમર્થ નથી. - ½ mark
 ચૈતન્યતાને કારણે આત્મા સ્વ-પર પ્રકાશક છે, તે પોતાને અને અન્યને જાણવા સમર્થ છે. - ½ mark

* * *